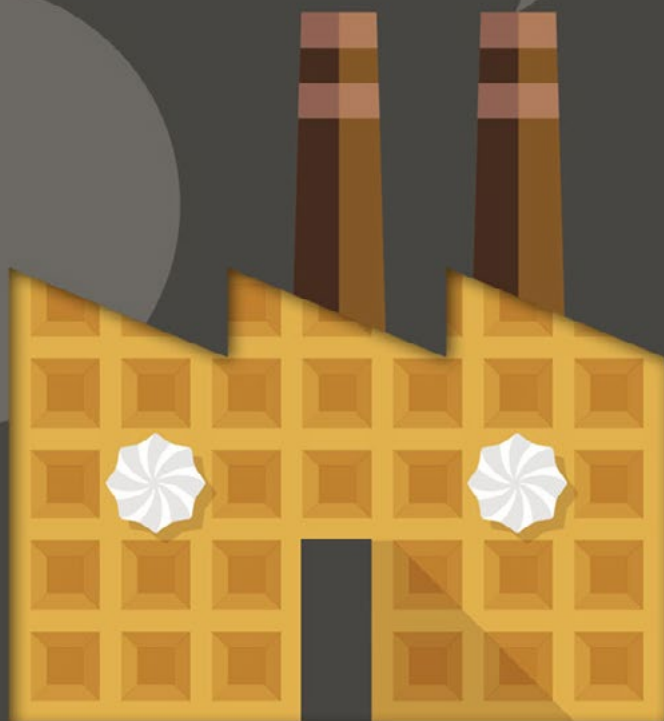

ROMAN HELINSKI

TOVÁRNA NA VAFLE

ROMÁN

Přeložila Blanka Juranová

PLUS

Továrna na vafle

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.nakladatelstviplus.cz
www.albatrosmedia.cz

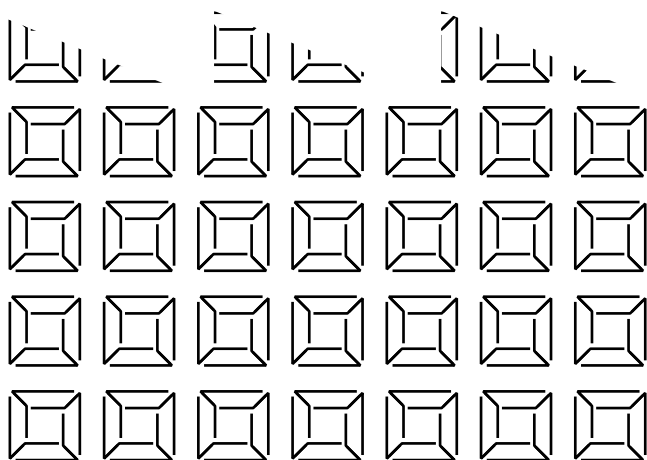

Roman Helinski
Továrna na vafle – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2018

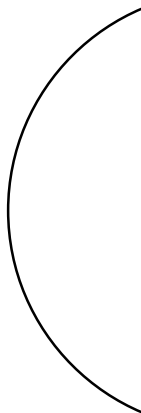
Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS **MEDIA**

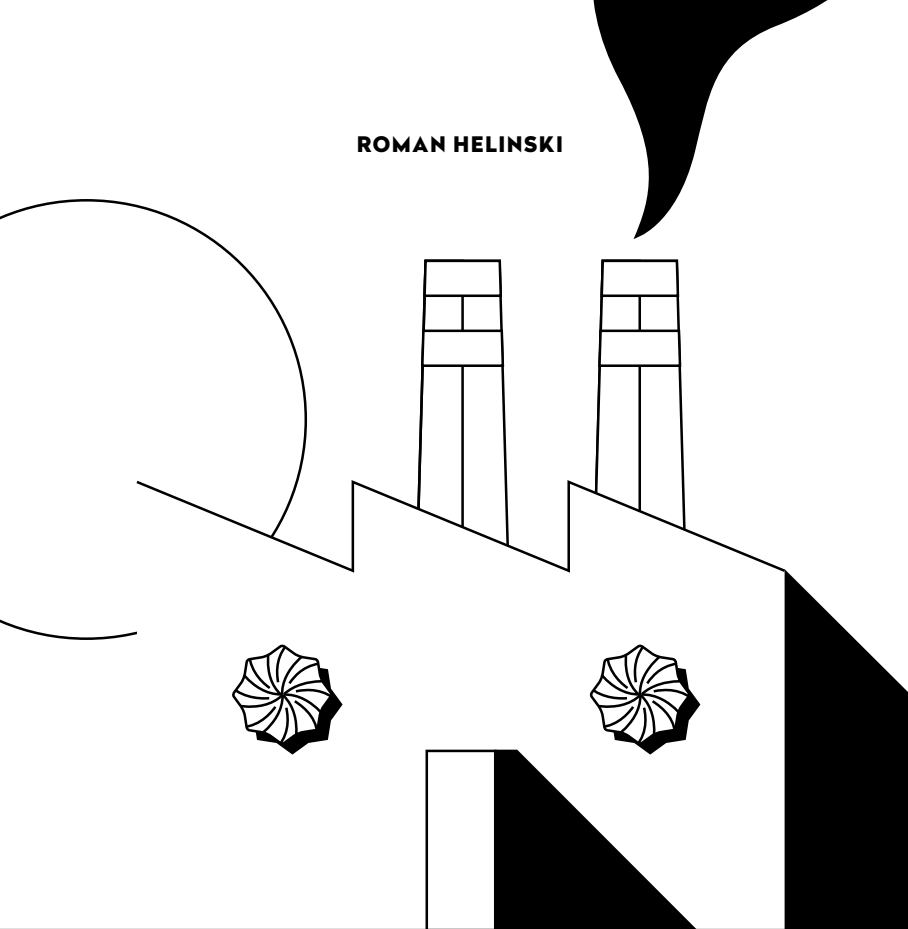
ROMAN HELINSKI

TOVÁRNA NA VAFLE

ROMAN HELINSKI

TOVÁRNA NA VAFLE

Přeložila Blanka Juranová

Plus

Tato kniha vychází s laskavým přispěním
Nizozemského literárního fondu. /

This publication has been made possible with financial
support from the Dutch Foundation for Literature.

Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature

MÉ MATCE

PROLOG

Takže Arka Narovski lidem povídá: „Ve středu odpoledne po směně se podívejte na nebe.“ Neřekne to jednou nebo dvakrát, ale desetkrát nebo i víckrát: na parkovišti, když ráno přijedou, když procházejí chodbou, kde jsou skříňky, v kantýně během oběda. A když ženské z továrny o pauze kouří venku, aby aspoň chvíli nemusely myslet na ty zasraný vafle, vykoukne z okna a ještě jednou to zopakuje.

„Proč se máme koukat na nebe?“ ptá se Baculatá Gerda.

„Prostě mi věřte,“ odpoví Arka s úšklebkem.

Toho středečního odpoledne není Arka Narovski zpočátku nikde k nalezení. Je to pro něj typické, což ale lidi z továrny ještě nevědí. Shromáždili se na parkovišti, všichni kromě ředitele. Ten má v kanceláři důležitý hovor s Tokiem.

„Tak kde je Arka? Už šel domů nebo co?“ ptá se skladník Patrick.

„Copak jsi ho viděl jít pryč?“ opáčí Sjaan. Všichni tam stojí už od konce směny.

Patrick jde ke svému autu, golfu s nálepkami na bocích. Sedne si na sedadlo řidiče a znučeně si balí cigaretu. „Já teda jedu,“ povídá.

Ale neudělá to, je až moc zvědavý, jak jinak. A navíc Arka Narovski zrovna vychází ven. Se svou holou hlavou, svalnatými pažemi a výškou téměř dva metry je jak působivým, tak hrůzu nahánějícím zjevením.

„Hlupáci hloupí,“ řekne.

Pár ženských se rozesměje.

Arka nemá hluboký bas, který by k jeho vzhledu pasoval, ale spíš zpěvný hlas, takže jeho „hlupáci hloupí“ nezní vůbec nevlídně. Spíš vesele, jako melodie.

Všechny ženské se dívají na Arku, jenom Baculatá Gerda už zírá na nebe. „Proto tady jsme, ne?“ povídá tak nějak povšechně. „Ale já teda ještě nic nevidím.“

Dokonce i ona vyšla ven, samozřejmě že vyšla. V továrně se nikdy nic neděje. Avšak od té doby, co se na place objevil Arka Narovski, není žádný den takový jako dřív.

Je to Polák nebo Rus, nikdo přesně neví a on sám to nepoví. A navíc na tom nezáleží. Jediné, o čem se zmínil, je jeho dlouholetá služba v armádě.

„Podívejte se nahoru,“ říká a prapodivně zkříví ústa, jako by žvýkal tabák. V armádě to dělal často. A potom ten chrchel vyplivnul do horkého třpytivého písku afghánské pouště.

Většina ženských ho okamžitě poslechne a podívá se vzhůru, i když by mnohem radši seděly v kantýně u kafe. Ostatní děvčata potřebují větší povzbuzení, dloubanec do zad.

I přesto tu Arka spokojeně stojí se založenýma rukama a se záblesky v očích, kterých by si měli všichni dobře všimnout.

„Co mám teda vidět?“ zeptá se Patrick. Zašlápnul cigaretu a vystoupil z golfu.

„Trpělivost!“ odpoví Arka.

Patrick vzdychne a vrazí ruce do kapes kožené bundy, zase hledá tabák.

Většina ženských se celou tu dobu kouká na nebe, hlavu hodně zakloněnou, takže reakce na sebe nenechá dlouho čekat. Julie zvolá: „Bolí mě za krkem.“

Arka jí položí své velké ruce na ramena. „Chvilí se dobře dívej,“ řekne a masíruje jí unavené svaly.

Opodál stojí Baculatá Gerda. Nepůjde přece proti proudu, ještě jednou zhluboka vzdychne a znovu zvedne pohled k obloze.

Arka skupinkou prochází jako generál, který obhlíží svá vojska. Na chvíli se zastaví u Sjaan a vezme ji za ruku. V tom srocení, kde všichni vzrušeně mluví jeden přes druhého, je to nápadně něžné gesto. Zvedne jí ruku směrem k nebi a Sjaan ten naznačený směr očima následuje.

„Dělejte si, co chcete, já jdu dovnitř,“ povídá Baculatá Gerda. Zůstane ale stát, protože stojí i všichni ostatní.

„Počkejte, jo... hele! Já to vidím!“ zvolá Julie. „Jó, určitě to vidím!“

Arka si spokojeně zamne ruce. „Co vidíš?“

Jak Julie před chvílí zněla jistě, teď koktá: „Mraky, nebe... a teď už to zase nevidím, ale před chvílí jo... takovou... no, jak se tomu říká? Něco velkého, fakt velkého.“

„Ano, ano!“ řekne Arka. „Bílé? Bylo to bílé?“ A ještě dodá: „Nebo možná přece jenom kovové?“

„Spíš kovový,“ odpoví Julie váhavě, a pak rozhodně: „Jo, kovový.“

„No,“ vloží se do toho Baculatá Gerda. „Já pořád nic nevidím.“

„Díváš se špatně,“ povídá Julie.

Budme upřímní, Baculatá Gerda se nedívá tam, kam Julie ukazuje. „Nic tam není,“ trvá na svém s neochvějnou jistotou, která je jí vlastní. Ostatní ženské mezitím předmět vidí a vágně se o něm vyjadřují, opakují hlavně, že je kovový a velký. Ještě jednou si zapálí.

Arka Narovski o pár kroků ustoupí a velké ruce má založené na prsou. Nohy trochu od sebe. Postoj, který vyzařuje sílu a zároveň uvolnění. Zkoumá skupinku pohledem, který by měl nahánět strach, ženské však jeho pohled nevidí, dívají se na nebe. I když už ten předmět možná zahlédly, nemůže uškodit, když si ho prohlédnou lépe.

Arka zakašle, tleskne a jde zpátky ke vchodu do továrny. Představení skončilo, je čas jít zpátky dovnitř. V dálce však zní tiché vrčení. Tak tiché, že ho většina ani neslyší, protože zanikne v jejich mluvení.

„Poslouchejte,“ řekne Baculatá Gerda. „Tohle ale slyším.“

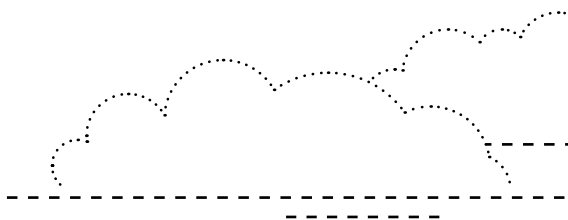
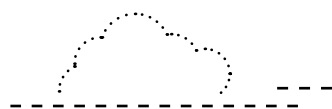
Říká to s úlevou a ukazuje na letadlo. Nemá kovovou barvu, je bílé jako mraky.

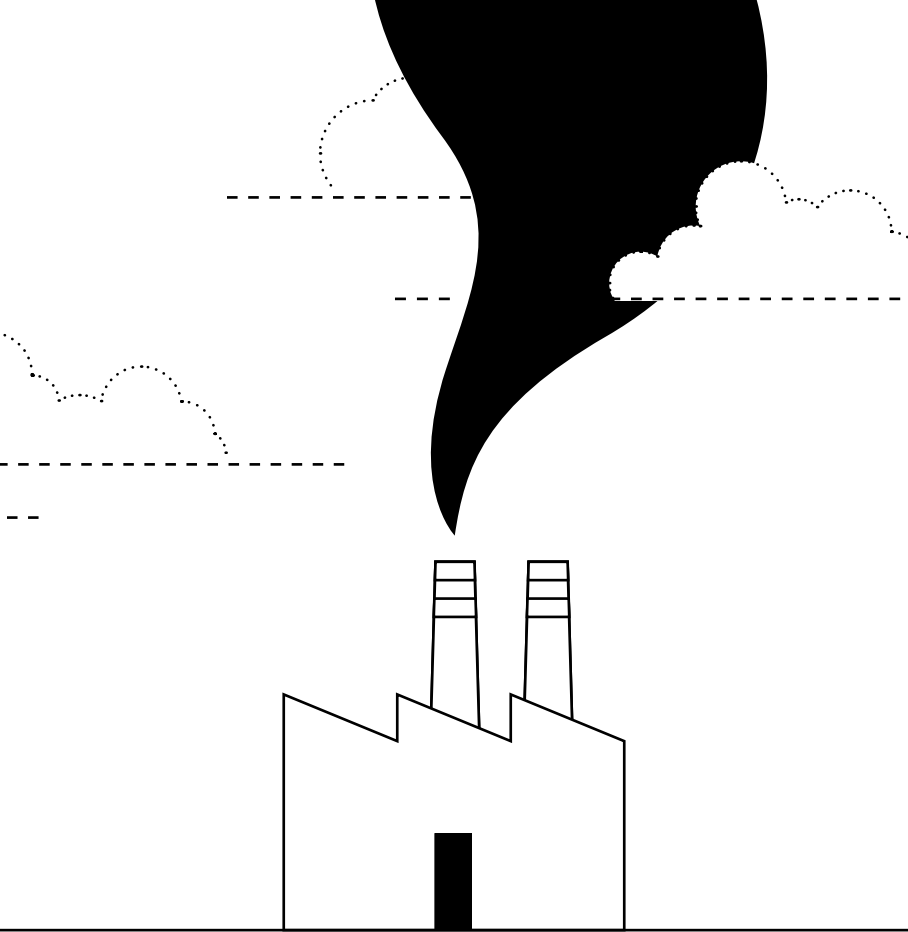
Arka se teď také podívá nahoru, zjevně se baví.

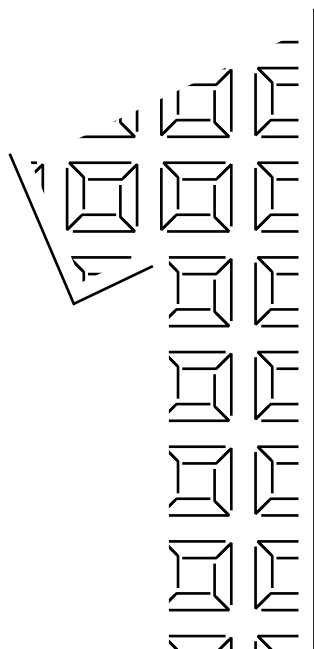
„Dívejte!“ křičí Julie, „Letadlo.“

„Visí za ním plachta...“ povídá Baculatá Gerda.

Všichni přivírají oči, protože každý chce sdělení toho letadélka přečíst jako první. Ještě pár vteřin a někdo si odkašle, aby to přečetl nahlas. Soustředěně hledí, ale když letadélko prolétá těsně nad nimi, musí zklamaně konstatovat: plachta je prázdná, bílá, bez textu.

ČÁST

1

Je jejich práce za trest? Den co den kontrolují ženské z továrny vafle projíždějící na páse. Pátrají po příliš silných nebo příliš tenkých vaflech, po exemplářích, které jsou příliš hnědé nebo naopak příliš světlé. Dobré vafle jsou od sebe s hromovým rámusem odříznuty a potom naskládány na sebe. Vrstvu za vrstvou vyplivuje balicí stroj balíčky s vaflemi do předem složených krabic. Když balíčky dosáhnou okraje, ženy krabice zvedají a staví z nich věže na paletách. Plné palety se naloží do nákladáků připravených rozjet se po celém Nizozemsku. Část vaflí se dostane dokonce do zahraničí, jedou do Belfastu, Casablanky, Kyjeva a brzy možná do Tokia. To poslední ředitel zrovna oznámil na schůzi zaměstnanců v kantýně. Když tu slavnostní novinku sděloval, postavil se na židli, aby ho všichni viděli a slyšeli.

Ráno ženské začínají o půl sedmé. O půl druhé mají hotovo, takže je dost času, aby už doma čekaly na svou drobotinu, až

přijede na kole ze školy. Kromě pecmistra Wannese a skladníka Patricka pracují v továrně jenom ženy. Jistě, občas se objeví mužský brigádník, ale muži nejsou stavění na fyzické a duševní výzvy ve výrobní hale.

Všichni nováčci si v prvních dnech zoufají. Brzy je začne bolet za krkem od zírání na vafle na pásu, na ten nekonečný proud vaflí. Při skládání krabic je tuhý karton řeže do prstů a zápěstí. Jejich netrénované svaly na rukou se třesou pod vahou plných krabic, které musí pravidelně zvedat nad hlavu, aby je položili na ostatní krabice. Spousta nováčků během pár hodin uteče na záchod nebo ven z továrny. Nikdo se za nimi nežene, nikdo se nepokouší takové lidi udržet na palubě: kdo nepodává výkon, udělá líp, když odejde.

„A je vymalováno,“ říká vždycky Julie. „Ten nebyl ze správného těsta, to jsem viděla hned.“

V kantýně se stálí zaměstnanci sází. „Ty to vydržej nejvýš dva dny,“ tvrdí Sjaan o třech děvčatech těsně po škole. Trojice všem řekla, že chce v příštích měsících péct vafle, ale sotva za pár hodin skučí ta nejmenší, že se jí ozval tenisový loket. Třetí den už se ani jedna neobjeví. Třetí den je zlomový: kdo se dostaví, je na dobré cestě chvíli zůstat.

Skoro všechny ženské z továrny bydlí se svou rodinou na okraji města ve stejné čtvrti. Na jaře a v létě se venku na dlouhých šňůrách suší čerstvě vyprané bílé pracovní pláště. Ženské perou pláště podle stálého rozpisu za malý příspěvek, který se dává do společné pokladničky. Domy kolem náměstíčka mají

jeden vedle druhého malou předzahrádku, velkou tak akorát, aby se vedle lavičky dal zaparkovat skútr. V létě společně organizují grilování a nikdo ze sousedů neprudí, jestli by ta muzika nešla ztišit, protože se účastní všichni. Pokud ještě někde visí nějaké bílé pláště, ženské je ze šnůr sundají, aby na příští směně nebyly cítit po šašliku.

Továrna na vafle leží v nedaleké průmyslové zóně, schovaná mezi autosalony a velkoobchodem s perskými koberci. Je to bílá obdélníková budova s komínem a vzpřímenou, křiklavě žlutou plastovou vaflí na střeše.

Ráno těsně před půl sedmou přijíždějí ženské na skútru nebo autem na parkoviště před továrnou. Matylda je jediná, kdo jezdí na kole, cesta jí trvá zhruba deset minut. Všechno je tak, jak to tam předchozí den zanechaly. Na parkovišti v rohu, kde se vždycky kouří, se na zemi povalují cigarety, ve skříních na chodbě čekají pečlivě složené bílé pláště v různých velikostech, na policích stojí černé boty s ocelovou špičkou.

Když vcházejí dovnitř, přejí si všichni dobré ráno. Pravidlo, které zavedl ředitel. Kdo nepozdraví, je předvolán do kanceláře a je zle. Takže se na sebe lidé usmívají, když parkují skútr do dřevěného, příliš nízkého přístřešku, o který se často praští do hlavy, a zdraví se, když si před zrcadlem na chodbě cpou lokny do sítěk na vlasy, protože pro ředitele je nepředstavitelné, že by konzument v Belfastu nebo v Kyjevě našel v balíčku vaflí lidský vlas. Se zvlášť velkou pozorností se ženské usmívají na ředitele. Ten každé ráno v deset hodin přijíždí na parkoviště ve velkém černém autě a brzy nato se objeví ve výrobně,

aby udělal inspekční kolečko. Za tímto účelem si obléká tmavomodrý pracovní plášť, který sundává hned, jakmile opustí pracoviště. Plášť visí na zvláštním háčku na chodbě.

„Musíš se na něj smát tak mile, aby ti viděl zuby,“ vysvětlují ženské nováčkům a potom to samy předvedou: usmějí se a odhalí zuby. Často se objeví zchátralý, zabarvený chrup s korunkami a výplněmi. Kromě Matyldy, která má krásné zuby, bílé, jako ze slonoviny.

Ta má štěstí.

„V luftě je plno cukru,“ tvrdí už léta ženské z fabriky. „A ty výpary z něj nám žerou zuby.“

Když je příznivý vítr, nese se vůně přes celé město.

„Cítíš tu krásnou vůni,“ říkají lidé. „Zase pečou vafle.“

A tak to je. Protože jestli je něco v životě ženských z továrny na vafle dané, pak je to určitě fakt, že z pece pořád vyjíždějí vafle. A budou vyjíždět i nadále.

2

V továrně to žije. Mezi kilovými pytli sušeného mléka a moučkového cukru jednou dokonce spatřilo světlo světa miminko. Pláč dítěte přehlušil rámus balicího stroje, hrkání palet i křik ženských, které se zase snažily přeřvat mašiny, protože stěží dokážou celou směnu držet pusou. Mluvení navíc zrychluje čas a zmírňuje úmornou monotónnost.

Hlavně v kantýně se toho napovídá. Tam je vůně vaflí zatuchlá a plesnivá, zatímco ve výrobně je čerstvá. Ono je to jedno, ženské už ji stejně necítí. V kantýně vyprávějí, jak jsou jejich děti výjimečné, a zkoumají letáky supermarketu; vzájemně se upozorňují na levný třívrstvý toaletní papír a krémové řezy za zvýhodněnou cenu. Mezitím usrkávají kávu z automatu, který je pořád ucpaný a ve kterém se Baculatá Gerda šťourá vidličkou, dokud z něj zase neodkapává slabý pramínek.

Když přišlo miminko na svět, prohlásil ředitel v kantýně: „Tohle se nedostane za zdi továrny.“ Tišším hlasem k tomu

dodal: „Přijdeme o naše dobré jméno, když prosákne, že se tady narodilo dítě. A bez dobrého jména nejsme nic.“

Čerstvá maminka dostala do roka výpověď, takříkajíc podle principu *last in, first out*. Tenhle princip ovšem nebyl aplikován zcela správně, protože dcera Baculaté Gerdy tam pracovala kratší dobu, a přesto mohla zůstat. Z toho však nikdo vědu nedělal, Gertičku mají všichni rádi.

Mezitím se to dobré jméno objevuje na etiketách ve spoustě jazyků, v mnohem více jazycích než dřív. Na vaflích, které odcházejí do Vlámka, stojí velkými červenými písmeny: PRAVÉ VLÁMSKÉ VAFLE. V polštině, francouzštině, španělštině, litevštině a od nedávna dokonce i v arabštině jsou tam v překladu napsaná stejná slova. Je to malý podvod, nad kterým se nikdo nepozastavuje. Jediné vlámské na těch vaflích jsou Wannesovy ruce, které obsluhují pec.

3

Pecmistr Wannes vypadá, jako by byl na půli cesty k sedmdesátce, ale právě mu bylo padesát. Tvář mu brázdí hluboké rýhy a pod očima visí těžké pytle.

Kdysi býval svědomím továrny na vafle, strážcem morálky. Vždy jako první na place a jako poslední pryč. Když některá z ženských šířila klepy, varovně vztyčil ukazováček a často už jen to stačilo, aby potíživostku umlčel. V mezičase exceloval ve svém hlavním úkolu: obsluhování pece. Postupem let ale zlenivěl a ztichl. V současné době je nejradši, když toho má s jinými lidmi do činění co nejméně.

Ženské Wannesovi beze slova odpouštějí, že je mu na skelném bělmu očí vidět, že to minulou noc poněkud přehnal s pitím, a odpouštějí mu také, že se svůj páchnoucí opilecký dech snaží maskovat cucáním sněhobílých královských mentolek. Kdyby byl normální zaměstnanec, dávno by ho ovšem potopily.

Ředitel si je Wannesovy žízně také vědom, ale mhouří nad tímto nedostatkem obě oči, protože Wannes je maskotem fabriky; v článcích, které se objevují v regionálních novinách – a že jich za těch patnáct let, co továrna existuje, je celá řada –, se o Wannesovi láskyplně hovoří jako o „starém kvalitáři“.

Když jde ředitel s nováčkem na prohlídku, vynechává místnost s pecí. Tam může chodit jenom Wannes. Velmi zřídka, když má dobrou náladu, nechá Wannes ženské do pecárny nakouknout kulatým okénkem ve dveřích. To okénko je pořád orosené, takže ze stroje, který vypouští páru a supí, sotva něco vidí. Teplota v místnosti se může vyšplhat až na takových padesát stupňů. Ženské si někdy špitají, že Wannes v té místnosti jednou vypustí duši, prostě padne a bude po něm. Smrt si do fabriky ještě nikdy pro nikoho nepřišla.

4

Pec peče, pásy běží a stroje krájí. Každou půlhodinu zazní bzuchák, potom se ženské přesunou jako hodinové ručičky k novému úkolu, tohle střídání už tam po všech těch letech zakořenilo. Nikdo se neodmítá přesouvat, protože po půlhodině skládání krabic je změna pozice vítaná. I nahýbání k pásu je těžké. Celkem jsou tu čtyři pásy: pás 1 až 4. Po těch vafle v sériích tančí pryč. Oficiálně se mají rovnat, ale stálí zaměstnanci naopak vědí, že musí vafle nechat na pokoji, kromě toho, že vyloví nepovedené kousky. Nebo že si takovou teplou vafli strčí do pusy. Dokud se drží stranou, téměř vždycky jde všechno hladce a na páse se nic nezasekává.

Navzdory nepohodlné poloze, se skrčenýma nohama kvůli nedostatku místa, už jednou jedna vedle pásu usnula. Ona Makedonka se dokonce i s židlí s rachotem převrhla; rozbila si hlavu a smlouva na dobu určitou jí nebyla prodloužena. Ženské o tom ještě pořád mluví. Ředitel také občas vyhodí

někoho, kdo se postaví k pásu, aniž by si vydezinfikoval ruce. To se musí ráno, když ženské přicházejí do výroby, a musí se to pokaždé, když si jdou sednout k pásu. Skoro všechny na to zapomínají nebo to vypouští, protože ten alkohol tolik smrdí. Navíc ten dryják pálí v malých rankách, které si dennodenně přivozují při skládání krabic.

Za takovou nedbalost stále zaměstnance vážně nepropustí, tohle riziko podstupují jenom nováčky, protože ředitel je nevypočitatelný a na takového nejistého brigádníka snadno vyletí. Velmi často si ruce zapomene vydezinfikovat i on sám, jenže jeho kvůli tomu nikdo nepeskujе.

Nejchutnější jsou ty vafle, které zrovna vyjdou z pece. Ještě se z nich kouří a jsou vlhké a lepkavé. Ta hmota se lepí na patro, leze do prostor mezi zuby. Ženské, které sedí nahnuté k pásu, si teplé kousky strkají do pusy a bezmyšlenkovitě je žvýkají. Takhle jejich zuby melou hodiny, dny, týdny a nakonec roky.

Když je vícero vafelí moc světlých nebo moc tmavých, musí se pec zastavit. Z toho nemá radost nikdo, rozhodně ne ředitel. Raději vyhodí stovky a někdy až tisíce vafelí, než aby zastavil výrobu. Když se to přece jen stane, padne na výrobu ohlušující ticho. Stroje mlčí, ženské ztišují hlas. Mezi nimi chodí ředitel. Nejprve mrazivě tichý, posléze nadávající na všechno a na všechny.

Jediná žena, která je ušetřena jeho vrtochů, je Matyllda. Svoobodná matka s šestiletou dceruškou jako panenka. Každé ráno se Matyllda v práci objeví namalovaná, třeshňově rudou rtěnku

ohraničenou tmavou linkou. Ředitel v její přítomnosti mluví o oktávu výš. Jeho si kvůli tomu ženské nedobírají, ale škádlí Matyldu. Té to nevadí a nechává si rozepnuté horní knoflíčky bílého pláště. Matylda bývá do kanceláře volána víc než kdo jiný. Často si ještě upraví řasenku, namaluje rty. Potichu se šušká o jejím možném poměru s ředitelem, ale ženské zase brzy dál klevetí o bývalém Baculaté Gerdy, který sedí ve vězení, a o té čínské brigádnici, co neměla papíry.

Nejraději drbou o manželce ředitele. Ta se čas od času v továrně zastaví. „Myslí si, že je královna,“ povzdychne si Sjaan, když ředitelova žena sebevědomě parkuje svůj mini cooper doprostřed parkoviště namísto do prostoru k tomu vyhrazenému. Nebo když cupitá chodbou ve sladkém oblaku parfému, jehož vůně v továrně visí ještě hodiny po jejím odchodu. Ženské ani neuvažují nad tím, že by jí vyžvanily to o Matyldě a řediteli, protože ředitel patří k nim, i přes své vysoké postavení patří k nim. Musí to spolu denně táhnout. Pokud se dvě ženské hašteří a továrnou létají vafle, zařve Baculatá Gerda: „Lidi, lidi, v klidu. Jsme jedna rodina. Ne?“ Copak se to už za ty roky nenaopakovala dost? V každém případě dost často na to, aby si lidi uvědomili, že jejich vzájemné pouto je cennější než pouta jiná.

5

Baculatá Gerda na jaře povýšila o jedno poschodí, do malé místnosti naproti té ředitelově. Převzala pár jeho úkolů, protože on stále častěji a déle telefonuje s Tokiem. Do titěrné kanceláře Baculaté Gerdy se přesně vejde stůl a židle.

Kdo chce od nynějška jít během směny k doktorovi nebo k zubaři, musí se Baculaté Gerdy dovolit. V prvních týdnech, kdy tuto novou funkci zastávala, dávala volno každému, kdo si o něj řekl. Potom celé dva týdny každou žádost odmítala a teď už přesně ví, kterým žádostem vyhovět a které zamítnout.

Ve výrobě ženské brblají; ona pro ně možná je jako členka rodiny, ale teď patří k vedení a na vedení si prostě lidi stěžují. Stejně tak se to děje i obráceně.

„Dám vám tip,“ povídá ředitel jednou odpoledne Baculaté Gerdě. „Musíte těm ženským dole dát pocit, že jejich slovo má nějakou váhu. Musíte s nimi prostě často souhlasit.“